

ПРОБЛЕМА ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТА ПОЗАЛІНГВІСТИЧНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено проблему презентації концептів, проаналізовано способи їх вираження на матеріалі текстів трьох оповідань: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (H. Bates), "I Spy" (G. Greene). У фокусі уваги знаходяться засоби вербальної презентації концептів та особливості вживання паралінгвістичних засобів комунікації в когнітивній парадигмі. У статті наведено різноманітні трактування поняття "дискурс", зазначено місце і роль дискурсу серед близьких і суміжних понять, найбільш розповсюджено підходи до розмежування дискурсу і тексту. У статті представлено визначення таких ключових понять, як "концепт", "словесні асоціації", "вербальна комунікація", "паралінгвістика".

Поєднання лінгвокогнітивного, комунікативно-прагматичного, психолінгвістичного та паралінгвістичного підходів нової антропоцентричної парадигми дає можливість більш повного аналізу художнього дискурсу з точки зору презентації концептів в ньому лінгвістичними та нелінгвістичними компонентами комунікації.

Будь-яке висловлювання будується відповідно до комунікативних завдань або цільової установки мовленнєвого акту. Окремі висловлювання певним чином включаються в дискурс і тільки через дискурс пов'язані із ситуацією, сприймаються як такі, що узгоджуються / не узгоджуються з метою висловлювання [1: 99].

Вивченню дискурсу присвячена велика кількість праць, автори яких тлумачать його в настільки різних наукових системах, що саме це поняття ризикує втратити свій термінологічний статус, а його витлумачення коливається кількісно та якісно майже в різних системах координат. На думку дослідника дискурсу М. Стабса, існує три ознаки дискурсу: формальна (одиниця, яка за своїм об'ємом є більшою від речення), змістова (використання мови в соціальному контексті), організаційна (дискурс – інтерактивний феномен) [2].

Вісім значень терміна "дискурс" налічує П. Серіо: (спів)бесіда; одиниця, більша від фрази; використання одиниць мови в мовленні; еквівалент поняття "мовлення", будь-яке конкретне висловлювання; вплив висловлення на адресата з урахуванням комунікативної ситуації; мовлення з позицій мовця, протилежність розповіді; система обмежень, що зумовлюються певною соціальною чи ідеологічною позицією і накладаються на необмежену кількість висловлень; теоретичний конструкт, призначений для аналізу продукування тексту [3: 26-27].

Неординарну точку зору на цей феномен пропонують В. Г. Костомаров і Н. Д. Бурвикова, протиставляючи "дискурсію" (процес розгортання тексту в свідомості адресата) і "дискурс" (результат сприйняття тексту, коли смисл, що сприймається адресатом, співпадає із задумом мовця) [4: 10].

Варто уточнити місце і роль дискурсу серед близьких і суміжних понять. Для цього доцільно розглянути найбільш розповсюджені підходи до розмежування дискурсу і тексту, оскільки в сучасних лінгвістичних студіях мають місце певні протиріччя у трактуванні саме цієї пари явищ, особливо з урахуванням чинників "контекст" і "мовлення". Вивчення спеціальних праць дозволяє говорити щонайменше про чотири корелятивні моделі у витлумаченні цих двох понять.

Тлумачна модель дискурс = текст + контекст постулює співвідношення двох феноменів як лінгвосоціального і суто лінгвального явищ [5: 786-787]. При цьому текст визначається як вербальна презентація ("словесний запис") комунікативної події, а дискурс – як "текст у подієвому аспекті" ("мовлення, занурене в життя", "текст у сукупності з його екстралінгвальними (психологічними, прагматичними, соціокультурними та ін.) факторами", "текст як цілеспрямована соціальна дія", "мова в житті", "мова, присвоєна мовцем"). Найпоширеніше цю точку зору відстоює Г. Кук, розглядаючи текст як "мовні форми, що тимчасово й штучно ізольовані від контексту", а контекст – як такий, що включає лінгвальні та екстралінгвальні параметри [6].

У тлумачній моделі дискурс \approx текст обидва феномени майже ототожнюються: дискурс – "текст разом з умовами його творення і сприймання, динамічний контекст культури, в якому здійснюється прочитання тексту та його вплив на свідомість читача" [7]. У цій моделі обидва явища співвіднесені між собою у процесуально-результуючий спосіб: перший постає як явище діяльнісне, динамічне, пов'язане з продукуванням реального мовлення, а друге – вже як продукт мовлення, що має завершену й фіксовану форму [8-10]. При цьому вони виявляються пов'язаними між собою відношеннями реалізації: дискурс матеріалізується в тексті / текстах, а текст постає як "будівельний" матеріал дискурсу.

У тлумачній моделі дискурс \leftrightarrow текст обидва явища протиставлені як "актуальність – віртуальність": дискурс розглядається як реальна мовленнєва подія ("мовленнєва діяльність, що протікає у певній сфері", "зв'язний текст, що твориться в мовленні" [11: 19], натомість текст не має жорсткої прив'язки до реального часу, а є абстрактним ментальним конструктом, що реалізується в дискурсі. У концепції У. Еко дискурс постає як "еквівалент того, що на рівні вираження є текстом" [12]. У такому ж абстрактному форматі тлумачить дискурс і М. Фляйшер, визначаючи його як "системний репертуар знаків, а також прийнятих правил і норм, які організують породження й використання цього репертуару" [13: 176-196].

У тлумачній моделі дискурс = мовлення + текст об'єкти нашої уваги співвіднесені через опозицію "усна – письмова форми мовлення". На подолання обмеженості такого підходу спрямовані роздуми І. В. Арнольд, В. В. Богданова і А. В. Олянич, згідно з якими терміни "мовлення" і "текст" є видовими по відношенню до родового – "дискурсу" [14; 15]. Ще далі у міркуваннях щодо цього йде В. В. Жайворонок, зауважуючи, що в дискурсі "лінгвальне тісно переплітається із соціальним, тому дискурсивне мовлення може розглядатися і як соціальна дія, як фактор взаємодії людей і механізмів їхньої діяльності" [16: 29].

Таким чином, із урахуванням відзначеного дискурс розглядається як гранично широке поняття, яке охоплює мовну систему (а саме ту її специфічну частину, яка спрямована на обслуговування тієї чи іншої ділянки комунікації), мовлення як діяльність (у сукупності всіх мовних і позамовних чинників) і мовлення-текст. Текст є явищем вужчим від дискурсу та має ознаки закритої системи й переважно писемну форму втілення. Дискурс же є поняттям ширшим від тексту, а підходи до його визначення не можуть обмежуватися межами окремого висловлення. Отже, найузагальненішим способом розрізнення феноменів "дискурс" і "текст" є їх представлення у вигляді гіпо-піперонімічної кореляції "загальне – часткове", у якій текст (часткове) постає конститутивною одиницею дискурсу, а дискурс (загальне) – одиницею вищого рівня абстракції, під дахом якої існує потенційно безкінечна кількість конкретних і реальних текстів.

С. Я. Єрмоленко вважає, що основу конкретно-чуттєвого сприйняття художнього тексту становлять асоціації. Дослідниця виокремлює асоціації звичайні, які реалізуються усталеними семантико-синтаксичними зв'язками, та несподівані, які викликають ефект несподіваності лексико-синтаксичної сполучуваності [17: 293; 18: 148].

У лінгвістиці словесні асоціації (мовні, вербальні) знаходять найбільш детальне вивчення в психолінгвістиці. Як правило, мовні асоціації розглядаються дослідниками у двох площинах: з погляду їх функціонування в загальномовному просторі та в художньому контексті (прозовому, поетичному). Важливою специфічною рисою мови є поєднання власне інформативної функції з пізнавальною, тобто мова є засобом відображення процесів пізнання. "Наслідки пізнання як взаємодії суб'єкта й об'єкта втілюються в мові, що є одночасно й інформативною системою й акумулятором знань – матеріально втіленим вираженням мислення", – зазначає В. Русанівський [19: 49]. Асоціації, що виникають у процесі мовлення, репрезентують бачення й розуміння людиною дійсності. Досить часто в мовленні асоціативно пов'язуються поняття реального та ірреального світу.

Дослідники вказують, що механізм формування мовних асоціацій досить складний. Поки не існує одностайного погляду на питання про чинники, що домінують у процесі вироблення асоціативних зв'язків між словами. Деякі вчені (Г. Щур, Б. Плотников) вважають, що в основі таких асоціацій лежать об'єктивний та соціальний досвід індивідуума, інші вказують на їх психічний характер (Ф. Галтон, В. Вундт) або на залежність від культурно-історичних традицій народу (А. Сахарний, А. Залевська). Словесні асоціації є результатом сприйняття та переосмислення індивідуумом об'єктивної дійсності через призму власного життєвого досвіду, його культурного й соціального рівня, належності до певної етнічної групи.

Результатом зіткнення значення слова з особистим і загальнонародним досвідом людини, тобто посередником між словами і дійсністю є концепт. Концепт відображає уявлення носіїв даної культури про характер явища, що стоїть за словом, взятим у різноманітності його асоціативних зв'язків; має ментальну природу і комунікативний характер. Засоби вербальної презентації концептів представлені одиницями різних мовних рівнів [20: 280-287].

В лінгвістичних студіях останніх років можна відзначити інтерес до паралінгвістичних засобів вираження концептів, які існують самостійно або взаємодіють з вербальними засобами. Доцільно зауважити, що вказаний напрямок дослідження не є розвиненим. Можна констатувати лише початок такого лінгвістичного напрямку. Тому пропонується нижче підхід до вивчення паралінгвістичних явищ в когнітивній парадигмі уявляється актуальним.

Аналіз системи концептів у текстах оповідань: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (Н. Bates), "I Spy" (G. Greene) дозволяє виділити такі концепти, як СТРАХ (60 % актуалізації), СТАВЛЕННЯ (20 % актуалізації), ПРИХИЛЬНІСТЬ (15 % актуалізації) та інші.

Проаналізуємо особливості актуалізації концепту СТРАХ. Виходячи з визначення Longman Dictionary of Contemporary English, значеннями відповідного слова в сучасній англійській мові є *an unpleasant feeling of being frightened or worried that something bad is going to happen* [21: 506].

Аналіз словникових дефініцій англійських понять, що виступають реалізаторами зазначеного концепту в досліджуваному матеріалі, показує, що концепт СТРАХ становить мотиваційну базу таких концептів, як ТРИВОГА, ЗАНЕПОКОЄННЯ, НЕСПОКІЙ [21: 50, 279, 1654].

Дослідження презентації концептів у текстах оповідань: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (Н. Bates), "I Spy" (G. Greene) здійснюється з точки зору мовленнєвої поведінки персонажа (Мовець 1), поведінкою якого керує автор (Мовець 2). Автор часто описує внутрішній стан персонажа, що в деяких випадках знаходить підтвердження в мовленні останнього.

Аналіз показав наступні способи вираження досліджуваного концепту:

- буквальна актуалізація концепту за допомогою слів відповідної семантики, що супроводжується використанням стилістичних прийомів;
- описовий спосіб з використанням засобів стилістичної виразності;

- реалізація через допоміжні концепти;
- реалізація шляхом створення асоціацій з опором на фонові знання.

Найбільш поширеним виявляється описовий спосіб актуалізації концепту СТРАХ з використанням засобів стилістичної виразності.

(1) *Suddenly he felt **helpless and miserable**. "Sue," – he said. "For God's sake where on earth have you got to? Susie, Susie – this isn't like you."* ("Go, Lovely Rose" H. Bates).

Тут концепт СТРАХ реалізується описово за допомогою епітетів *helpless* та *miserable*, які описують внутрішній стан персонажа, а саме хвилювання, повтором *Sue, Susie, Susie*, що підсилює ефект емоційного напруження, та шляхом буквальної актуалізації концепту СТРАХ ідіомою відповідної семантики *For God's sake*.

(2) *Wretchedly he felt his legs go weak and cold again. He forgot the dew on his chest and shoulders as the slow freezing precipitation of his blood began. From somewhere **the wrenching thought of a hospital** made him feel quite faint with a nausea he could not fight away. "Oh! Susie, for Jesus' sake don't do this any more to us. Don't do it any more"* ("Go, Lovely Rose" H. Bates).

Шляхом використання низки епітетів *freezing precipitation of blood, wrenching thought of a hospital, faint with a nausea*, що знаходяться один за одним і створюють градацію, автор описує емоційний стан персонажа, що підтверджується прямою мовою останнього. З точки зору мовленнєвої поведінки персонажа, концепт СТРАХ реалізується вигуком *Oh!*, ідіомою відповідної семантики *for Jesus' sake* та повтором *don't do any more*.

В текстах аналізованих оповідань концепт СТРАХ в деяких випадках реалізується через допоміжні концепти.

(3) *"Go home and get into bed, you poor sap," – he said. "You never **fussed** this much even when she was little"* ("Go, Lovely Rose" H. Bates).

Тут простежуємо актуалізацію концепту СТРАХ через концепт ОПІКА, що виражений буквально словом відповідної семантики *fuss*. Це зрозуміло з контексту: батько надзвичайно схвилюваний відсутністю доньки в пізню годину.

Одним з важливих постулатів сучасної комунікативної лінгвістики є теза про те, що вербальна складова комунікації є надзвичайно важливою, проте не єдиною часткою комунікативного процесу. У дослідженнях комунікативної діяльності людини неодноразово підкреслювалося, що комунікація існує у чистому вигляді, тобто тільки вербально, тільки на рівні теоретичного абстрагування. У реальній практиці комунікативна діяльність людей включає безліч екстралінгвістичних чинників та складає з ними одне ціле. Нелінгвістичні компоненти комунікації служать не просто обрамуванням мови, вираженням емоційного стану співбесідників, але здебільшого суттєво впливають на висловлювання, виступають у певному розумінні його частиною, вони неминуче виявляються предметом лінгвістичного аналізу [22: 40]. У спілкуванні вербальний (різні типи номінації) і невербальний (паралінгвістичний) коди поєднуються та складають єдиний комунікативний процес.

Такий підхід виявляється актуальним і знаходить відображення у сучасних лінгвістичних дослідженнях (М. Р. Кі (M. R. Key), М. Арджайл (M. Argyle), Дж. Дін (J. Dean), Г. В. Колшанський, О. Є. Анісімова, І. Н. Горелов, Г. Ю. Крейдлін). Комунікація складається не лише з мовленнєвої поведінки мовця: існує двостороння передача інформації візуального характеру, котра виражається невербальною поведінкою, доповнює та підтримує мовленнєву діяльність [23: 135].

Невербальні засоби комунікації є основою паралінгвістичного рівня комунікації. Сюди відносяться жести, міміка, рухи тіла, а також властивості голосу, тон, паузи, які прийнято називати паралінгвістичними засобами комунікації, на відміну від лінгвістичних – словесних знаків. Невербальні засоби комунікації супроводжують мовне спілкування та беруть участь у передачі інформації [24: 6]. Їх роль у процесі спілкування оцінюється настільки високо, що в лінгвістичній літературі має місце твердження: не паралінгвістичні засоби влаштовані у вербальний компонент, а вербальний компонент органічно входить у невербальну сферу спілкування як у щось первісне [25: 20].

Використання невербальних засобів комунікації відносять до стародавніх засобів людського спілкування. Їх участь у формуванні висловлювань визначається самою системою мови, тому адекватне осмислення значимості дискурсу передбачає обов'язкове включення невербальних знаків [25: 79].

Термін "паралінгвістика" (грецьк. "біля") має вузьке і широке тлумачення. У вузькому сенсі він позначає лише фонаційні засоби комунікації – тон мови, гучність, темп, паузи, заповнювачі пауз – так звані вокалізатори типу "е-е", "мм-мм", а також такі якісні ознаки голосу, як тембр, висота, діапазон, нарешті, особливості вимови індивіда, які можуть бути обумовлені діалектною специфікою або індивідуальними особливостями – хрипкістю голосу, нашіптуванням, прицмокуванням і тому подібне.

Широке тлумачення паралінгвістики включає і кінесичні засоби комунікації. Сукупність таких засобів комунікації, як жести, пози, рухи тіла, позначається терміном кінесика (грецьк. "рух"). Одиниці кінесики називають кінемами. Іноді виділяють окремо мімічні засоби комунікації – вираз обличчя, погляд і ін., але частіше за все їх розглядають у складі кінесичних засобів, оскільки вони, як і жести, відрізняються динамічністю. Неоднозначність розуміння паралінгвістики пояснюється складним процесом її становлення як спеціальної області знання [26: 63].

Як зазначає К. Купер, в міжособистісному спілкуванні невербальна комунікація передає 65 % всієї інформації. Це пояснюється тим, що для успішної комунікації важлива інформація не тільки репрезентативного характеру (про предмети, їх місцезнаходження, про ідеї, явища даного часу), але також інформація оцінного характеру, що дозволяє визначити відношення мовця до самої інформації і / або адресата. За даними експериментів руху тіла передають 55 % інформації, голос – 38 %, слова – всього 7 % [27: 9]. Таке активне використання невербальних засобів в міжособистісному спілкуванні пояснюється рядом причин – невербальні сигнали, що розвинулися як засоби комунікації раніше, ніж вербальна мова, виявилися стійкими в своїх первинних функціях і часто уживаються несвідомо; невербальні засоби мають певні переваги перед вербальними – вони сприймаються безпосередньо і тому сильніше впливають, не дивлячись на свою короткочасність; вони передають якнайтонші відтінки відношення, оцінки, емоцій; нарешті, вони можуть передавати інформацію, яку важко або з яких-небудь причин незручно виразити словом [28].

Аналіз паралінгвістичних засобів презентації концепту СТРАХ у текстах оповідань: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (Х. Бейтс), "I Spy" (Г. Грін) виявив, що різноманітні почуття та емоції найчастіше виражаються за допомогою рухів тіла.

(4) *He felt the breeze move coolly, almost coldly, about his pyjama legs and he **ran his fingers in agitation** once or twice through the pillow tangles of his hair ("Go, Lovely Rose" H. Bates).*

(5) *Charlie Stowe had **no sense of safety** as he crept down the wooden stairs. When they creaked he **clenched his fingers on the collar** of his nightshirts ("I Spy" Г. Грін).*

(6) *The boy held his breath; he wondered whether his father would hear his **heart beating**, and he **clutched his night-shirt tightly** and prayed, "O God, don't let me be caught" ("I Spy" G. Greene).*

У трьох вище наведених прикладах (4, 5, 6) ефект нервового напруження персонажа створюється авторським коментарем поведінки персонажа в конкретній ситуації (*ran his fingers in agitation, clenched his fingers on the collar, clutched his night-shirt tightly*). У прикладах 5 і 6 хвилювання персонажа, окрім підсвідомого вираження емоції страху за допомогою рухів тіла, підкреслюється словами відповідної семантики *safety* та *heart beating* відповідно. Розуміння зв'язку страху з деталями поведінки персонажа опирається на фонові знання читача.

Отже, виходячи з усього зазначеного, можна зробити висновок, що в художньому дискурсі, представленому текстами оповідань "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (Х. Бейтс), "I Spy" (Г. Грін), проблема лінгвістичної та позалінгвістичної презентації концептів являється цікавою цариною дослідження. Аналіз лінгвістичних та позалінгвістичних засобів актуалізації концептів виявив цілу систему засобів-виразників концептів. Зокрема, найбільш типовими способами лінгвістичної презентації концепту СТРАХ являються лексичний – за допомогою слів відповідної семантики, що супроводжується використанням стилістичних прийомів; описовий; реалізація через допоміжні концепти; реалізація шляхом створення асоціацій з опором на фонові знання. Не менш ефективною виявляється актуалізація концептів шляхом використання паралінгвістичних засобів комунікації, а саме рухів тіла.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Звегинцева В. А. Мысли о лингвистике / В. А. Звегинцева. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1980. – 336 с.
2. Stubbs M. Discourse Analysis : The Soziolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. – Oxford : Blackwell, 1983. – 272 p.
3. Серю П. О языке власти : критический анализ / П. Серю // Философия языка : в границах и вне границ. – Харьков : Око, 1999. – С. 83–100.
4. Костомаров В. Г. Изучение и преподавание русского слова от Пушкина до наших дней : [мат-лы конф. и семинаров] / В. Г. Костомаров, Н. Д. Бурвикова. – Волгоград : ВГУ, 1999. – С. 7–14.
5. Kress G. Critical Sociolinguistics / G. Kress ; [ed. R. E. Asher] // [The Encyclopedia of Language and Linguistics. – Oxford, N.Y. : Pergamon Press, 1994. – P. 786–787.
6. Cook G. The Discourse of Advertising / G. Cook. – L. : Routledge, 1992. – 250 p.
7. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / [Єрмоленко С. Я, Бібік Г. П., Тодор О. Г.]. – К. : Либідь, 2001. – 221 с.
8. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – Волгоград : Перемена – Политехник, 2004. – 600 с.
9. Полужин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полужин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
10. Правикова Л. В. Современная теория дискурса : когнитивно-фреймовый и аргументативный подходы / Л. В. Правикова. – Пятигорск : ПГЛУ, 2004. – 300 с.
11. Дымарский М. Я. Текст – дискурс – художественный текст / М. Я. Дымарский // Текст как объект многоаспектного исследования. – Ставрополь : СтавГУ, 1998. – С. 32–66.
12. Eco U. Semiotik. Entwurf einer Theorie der Zeichen / U. Eco. – München : Fink, 1987. – 439 S.
13. Fleischer M. Diskurs – Interdiskurs – Kultur. Systemtheoretische Betrachtungsweise (Hypothesen) / M. Fleischer // Sprache, Kultur, Identität : Selbst- und Fremdwahrnehmungen in Ost- und Westeuropa. – Frankfurt : Peter Lang, 1993. – S. 176–196.
14. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : [учебник для вузов] / И. В. Арнольд. – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
15. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – Волгоград : Перемена – Политехник, 2004. – 600 с.
16. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
17. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 293 с.

18. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1982. – 210 с.
19. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1988. – 240 с.
20. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : Антология.* – М. : Akademia. – 1997. – С. 280–287.
21. Longman Dictionary of Contemporary English. – Longman Group Ltd. – 1995. – 1668 p.
22. Крупская Л. А. Паралингвистические сопроводители и заместители yes в дискурсе / Л. А. Крупская // *Текст, структура и семантика : [межвуз. сб. науч. тр.]*. – Пятигорск. – 1981. – С. 40–50.
23. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання / А. А. Калита. – К. : Видавничий центр КДПУ, 2001. – 351 с.
24. Колшанский Г. В. Паралингвистика / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1974. – 81с.
25. Богданов В. В. Речевое общение. Прагматические и семантические аспекты : [учеб. пособие] / В. В. Богданов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 88 с.
26. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр "Академія", 2004. – 63 с.
27. Cooper K. Bodybusiness / K. Cooper. – AMA Com., 1979. – 9 p.
28. Конечкая В. П. Сопоставление невербальных средств коммуникации как национально-культурных и социальных компонентов речевого поведения / В. П. Конечкая // *Тезисы ГУ международного Симпозиума по лингвострановедению.* – Москва, 1994. – 99 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zvegintseva V. A. Mysli o lingvistike [Thoughts about Linguistics] / V. A. Zveginzeva. – M. : Izd-vo Mock. gos. un-ta, 1980. – 336 s.
2. Stubbs M. Discourse Analysis : The Soziolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. – Oxford : Blackwell, 1983. – 272 p.
3. Serio P. O. O yazyke vlasti : kriticheskii analiz [On the Language of Authority] / P. O. Serio // *Filosofia yazyka : v granitsakh i vne granits [Language Philosophy : in the Boundaries and Out of Boundaries]*. – Khar'kov : Oko, 1999. – T. 1 – S. 83–100.
4. Kostomarov V. G. Izuchenie i prepodavanie russkogo slova ot Pushkina do nashikh dnei [Learning and Teaching of the Russian Language from Pushkin to the Present Day] : [mat-ly konf. i seminarov] / V. G. Kostomarov, N. D. Burvikova. – Volgograd : VGU, 1999. – S. 7–14.
5. Kress G. Critical Sociolinguistics / G. Kress ; [ed. R. E. Asher] // [The Encyclopedia of Language and Linguistics. – Oxford, N.Y. : Pergamon Press, 1994. – P. 786–787.
6. Cook G. The Discourse of Advertising / G. Cook. – L. : Routledge, 1992. – 250 p.
7. Ukrain'ska mova : korotkyi tлумachnyi slovnyk lingvistychnykh terminiv [The Ukrainian Language : a Brief Glossary of Linguistic Terms] / Yermolenko S. Ya., Bibik G. P., Todor O. G. – K. : Lybid', 2001. – 221 s.
8. Olianych A. V. Prezentazionnaia teoriia diskursa [Presentation of Discourse Theory] / A. B. Olianych. – Volgograd : Peremena – Politehnik, 2004. – 600 s.
9. Poliuzyn M. M Funktsional'nyi i kognitivnyi aspekty angliiskogo slovtvorennia [Functional and Cognitive Aspects of English Word-Building] / M. M. Poliuzyn. – Uzhgorod : Zakarpattia, 1999. – 240 s.
10. Pravikova L. V. Sovremennaia teoriia diskursa : kognitivno-freimovyi i argumentativnyi podkhody [Modern Theory of Discourse : the Cognitive-Frame and Argumentative Approaches] / L. V. Pravikova. – Piatigorsk : PGLU, 2004. – 300 s.
11. Dymarskii M. Ya. Tekst – diskurs – khudozhestvennyi tekst [Text – Discourse – Literary Text] / M. Ya. Dymarskii // *Tekst kak ob'ekt mnogoaspektного issledovaniia [Text as the Object of the Multi-Sided Research]*. – Stavropol' : StavGY, 1998. – S. 32–66.
12. Eco U. Semiotik. Entwurf einer Theorie der Zeichen / U. Eco. – München : Fink, 1987. – 439 S.
13. Fleischer M. Diskurs – Interdiskurs – Kultur. Systemtheoretische Betrachtungsweise (Hypothesen) / M. Fleischer // *Sprache, Kultur, Identität : Selbst- und Fremdwahrnehmungen in Ost- und Westeuropa.* – Frankfurt : Peter Lang, 1993. – S. 176–196.
14. Arnol'd I. V. Stilistika. Sovremennyi angliiskii yazyk [Stylistics. Modern English] : [uchebnik dlia vuzov]. – [5-e izd., ispr. i dop.] / I. V. Arnol'd. – M. : Flinta, Nauka, 2002. – 384 s.
15. Olianych A. V. Prezentazionnaia teoriia diskursa [Presentation of the Discourse Theory] / A. B. Olianych. – Volgograd : Peremena – Politehnik, 2004. – 600 s.
16. Zhaivoronok V. V. Znaky ukrains'koi etnokul'tury [Signs of the Ukrainian Ethnic Culture] : [slovnyk-dovidnyk] / V. V. Zhaivoronok. – K. : Dovira, 2006. – 703 s.
17. Yermolenko S. Ya. Narysy z ukrains'koi slovesnosti [Essays on the Ukrainian Literature] / S. Ya. Yermolenko. – K. : Dovira, 1999. – 293 S.
18. Yermolenko S. Ya. Syntaksys i stylistychna semantyka [Syntax and Semantics of Stylistics] / S. Ya. Yermolenko. – K. : Nauk. dumka, 1982. – 210 S.
19. Rusaniv'skyi V. M. Struktura leksychnoi i gramatychnoi semantyky [The Structure of Lexical and Grammatical Semantics] / V. M. Rusaniv'skyi. – K. : Nauk. dumka, 1988. – 240 s.
20. Likhachiov D. S. Kontseptosfera russkogo yazyka [Conceptual Sphere of the Russian Language] / D. S. Likhachiov // *Russkaia slovesnost'. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta : Antologiya [Russian Literature. From the Literary Theory to the Text Structure]*. – M. : Akademia. – 1997. – S. 280–287.
21. Longman Dictionary of Contemporary English. – Longman Group Ltd. – 1995. – 1668 p.
22. Krupskaiia L. A. Paralingvisticheskie soprovoditeli i zamestiteli yes v diskurse [Paralinguistic Escorts and Alternates of yes in Discourse] / L. A. Krupskaiia // *Tekst, struktura i semantika [Text, Structure and Semantics]* : [mezhvuz. sb. nauch. tr.]. – Piatigorsk. – 1981. – S. 40–50.

23. Kalyta A. A. Fonetychni zasoby aktualizatsii smyslu angliiskogo emotsiinogo vyslovliuvannia [Phonetic Means of the English Sense of Emotional Expression] / A. A. Kalyta. – K. : Vydavnychi tsestr KDLU, 2001. – 351 s.
24. Kolshanskii G. V. Paralingvistika [Paralinguistics] / G. V. Kolshanskii. – M. : Nauka, 1974. – 81 s.
25. Bogdanov V. V. Rechevoe obshchenie. Pragmaticheskie i semanticheskie aspekty [Verbal Communication. Pragmatic and Semantic Aspects] : [ucheb. posobie] / V. V. Bogdanov. – L. : Izd-vo LGU, 1990. – 88 s.
26. Batsevykh F. S. Osnovy komunikativnoi lingvistyky [Fundamentals of the Communicative Linguistics] : [pidruchnyk] / F. S. Batsevykh. – K. : Vydavnychi tsestr "Akademiia", 2004. – 63 S.
27. Cooper K. Bodybusiness / K. Cooper. – AMA Com., 1979. – 9 s.
28. Konetskaia V. P. Sopotavlenie neverbal'nykh sredstv kommunikatsii kak natsional'nokul'turnykh i sotsial'nykh komponentov rechevogo povedeniia [The Comparison of the Non-Verbal Means of Communication as a National Cultural and Social Components of the Verbal Behavior] / V. P. Konetskaia // Tezisy GU mezhdunarodnogo Simpoziuma po lingvostranovedeniiu [Theses of the International Symposium on Countrystudying]. – Moskva, 1994. – 99 s.

Матеріал надійшов до редакції 18.10. 2012 р.

Солопій В. В. Проблема лінгвістической и внелінгвістической презентації концептов в художественном дискурсе.

В статье исследована проблема презентации концептов, проанализированы способы их выражения на материале текстов трех рассказов: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (H. Bates), "I Spy" (G. Greene). В фокусе внимания находятся средства вербальной презентации концептов и особенности употребления паралингвистических средств коммуникации в когнитивной парадигме. В статье приведены разнообразные трактовки понятия "дискурс", указаны место и роль дискурса среди близких и смежных понятий, наиболее распространенные подходы к разграничению дискурса и текста. В статье представлены определение таких ключевых понятий, как "концепт", "словесные ассоциации", "вербальная коммуникация", "паралингвистика".

Solopii V. V. The Problem of Linguistic and Non-Linguistic Concept Presentation in Literary Discourse.

The article deals with the problem of the concept presentation, ways of concept expressing in the texts of three short stories: "Go, Lovely Rose", "Harvest Moon" (H. Bates), "I Spy" (G. Greene). Verbal means of concept presentation and the peculiarities of the usage of paralinguistic means of communication in cognitive paradigm are in the focus of attention. In the article different interpretations of the concept "discourse", the place and role of discourse among relative and related concepts are specified, the most common approaches to the differentiation of discourse and text are presented. Different definitions of the notions "discourse", "concept", "word associations", "verbal communication", "Paralinguistics" are presented.